

Η ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

Αἱ ἀρχαιόταται ὁπωσοῦν ἀκριβεῖς περὶ τῶν Θρακῶν εἰδήσεις ὀφείλονται ὡς γνωστὸν εἰς Ἑλλήνας συγγραφεῖς οὐχὶ προγενεστέρους τοῦ πέμπτου πρὸ Χρ. αἰῶνος, κατὰ τὴν ἐποχὴν δ' ἐκείνην ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι ἤκμαζον μὲν αἱ τέχνηαι, προήγοντο δ' αἱ ἐπιστῆμαι γοργῶς, ἐνῷ οἱ Θρακες, ὅπως καὶ οἱ Μακεδόνες, οἱ ἠπειρώται καὶ αὐτοὶ οἱ Αἰτωλοί, ἔμενον στάσιμοι ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ πολιτισμοῦ ἢ προώδευον λίαν βραδέως. Ἐν ταῖς χώραις ταύταις αἱ ἐξεις καὶ τὰ ἥθη ἀνεμίμνησκον ἀκόμη ἐν πολλαῖς κατάστασιν κοινωνικὴν πρωτογενῆ, παραβάλλοντες δ' οἱ μᾶλλον προωδευμένοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων τοὺς λαοὺς τούτους πρὸς ἑαυτοὺς εὗρισκον ὅτι ἦσαν βάρβαροι· τὰ ἥθη αὐτῶν ἐφαίνοντο ἑκτροπα, ἐκ τῶν θρακικῶν δ' ἐθίμων προσεῖλκυον τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἐκείνα πρὸ πάντων, ἅτινα πλεῖστον ἀπέιχον ἀπὸ τῶν τότε ἑλληνικῶν· καὶ ταῦτα ἐννοεῖται ὅτι ἀνέγραφον εἰς τὰ συγγράμματά των.

Περὶ τῆς ἄλλης καταστάσεως τῶν θρακικῶν λαῶν ὀλίγον ἡσχολήθησαν οἱ ἀρχαῖοι· μόνον περὶ τῆς θρησκείας των ἀκόμη καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας παρέχουσι πληροφορίας τινάς, ἐὰν δ' ἐξ αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν παραδόξων ἐκεί-

157 νων ἐθίμων θελήσωμεν ἡμεῖς νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν Θρακῶν, ὑπάρχει κίνδυνος νὰ σχηματίσωμεν γνώμην μὴ συμφωνοῦσαν καθ' ὅλα πρὸς τὰ πράγματα. Καὶ ἀληθῶς πολλοὶ εἶναι, ὑποθέτω, σήμερον οἱ φανταζόμενοι τοὺς ἀρχαίους Θρακκας ὡς βαρβάρους περιπλανωμένους ἀνὰ τὰς εὐρείας πεδιάδας τῆς χώρας των, ἐστερημένης πάσης τέχνης καὶ παντὸς στοιχείου πολιτισμοῦ, ἀποφεύγοντας τὴν ἐργασίαν καὶ προτιμῶντας τὴν ληστείαν, ἀκρατεῖς, ἀνημέρους καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τοῦτο τὸ συμπέρασμα ἴσως ἐξάγεται ἐξ ὧσων ἀναφέρουσιν — μᾶλλον ὅμως ἐξ ὧσων παραλείπουσι ν' ἀναφέρωσιν — αἱ ἀρχαῖαι πηγαί· ἀλλὰ μοι φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἐντελῶς ὀρθόν. Τὰ θρακικὰ ἔθιμα — περὶ τῆς θρησκείας δὲν ἠμιλοῦμεν, διότι τὰ ἐξ αὐτῆς συμπεράσματα περὶ τῶν Θρακῶν εἶναι εὐνοικώτερα — τὰ ρακικὰ ἔθιμα, καθ' ὅσον γνωρίζομεν αὐτά, εἶναι ἀληθῶς βάρβαρα· εἶναι ὅμως γνωστὸν σήμερον ἢ δύναται εὐκόλως ν' ἀποδειχθῇ, ὅτι πάντα ἢ τὰ πλεῖστα, ὡς ἡ σφαγὴ τῆς εὐνοουμένης γυναικὸς κατὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός, ἢ περὶ τὰς παρθένους ἐλευθερία, ὁ πρὸς κόσμον στιγματισμὸς τοῦ σώματος τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, αἱ εὐωχίαι καὶ οἱ ἀγῶνες κατὰ τὰς ταφὰς καὶ ἄλλα, ἥσάν ποτε καὶ ἐλληνικά· ἐπεκράτουν δὲ ταῦτα ἐν Ἑλλάδι ἀκόμη καθ' ἡν ἐποχὴν ὁ βίος κατὰ τὰ ἄλλα ἀπεῖχε πολὺ τῆς πρωτογενεὺς βαρβαρότητος. Καὶ τοῦτο εἶναι φυσικώτατον· διότι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲν ὑπάρχει μᾶλλον δυσεξάλειπτον τῶν προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν καὶ πατροπαραδότων ἐθίμων· ἡ θρησκεία καὶ αὐτὴ ἡ μητρικὴ γλῶσσα μεταβάλλονται ἢ ἀποβάλλονται εὐκολώτερον ἐν ᾧ ἐκείνα διατηροῦνται καὶ ὅταν ἀκόμη αἱ ἰδέαι, ἐξ ὧν ἐγεννήθησαν, πρὸ πολλοῦ ἤλλαξαν. Ὡς παράδειγμα ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω ὅτι ὁ στιγματισμὸς, ἡ

συνήθεια δηλαδή τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων τοῦ νὰ κοσμῶσι τὰ γυμνά σώματά των διὰ ποικιλμάτων ἐνστιζομένων ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος, ἀκόμη δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς οὔτε ἀφ' ἡμῶν, οὔτε ἀπὸ χωρῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων. Δὲν ἀποδεικνύουσι λοιπὸν πάντοτε τὰ βάρβαρα ἔθιμα ἔλλειψιν παντελῆ πολιτισμοῦ· ἀπεναντίας συχνὰ συνυπάρχουσι μετὰ μεγάλης προόδου ἐν ταῖς τέχναις καὶ τῇ γενικῇ κοινωνικῇ μορφώσει.

Ὅτι τοιοῦτό τι ἀληθῶς συνέβη ἐν Θράκῃ, δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω ἀπ' εὐθείας· ὑπάρχουσιν ὅμως πολλαὶ ἐνδείξεις, ὅτι ἤδη ἐν ἐποχῇ ἀρχαιοτέρᾳ πάσης γραπτῆς πηγῆς, ἀρχαιότερα δηλαδή τοῦ χιλιοστοῦ πρὸ Χρ. ἔτους, καὶ ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς οἱ Θράκες θὰ ἔζων ἀπομεμενωμένοι, ἀλλ' ὅτι εὐρίσκοντο ἕκτοτε εἰς ἐπικοινωνίαν συχνήν μετὰ λαῶν μᾶλλον προηγμένων ἐν τῷ πολιτισμῷ. Ἐάν δὲ τοῦτο εἶναι ἀληθές, τότε ἀποδεικνύεται ἐμμέσως, ὅτι καὶ αὐτοὶ δὲν ἦσαν ἄμοιροι παντὸς πολιτισμοῦ· διότι ὅλως ἀπίθανον εἶναι, ὅτι ὁ πολυχρόνιος συγχρωτισμὸς μετὰ τῶν ζένων οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἔσχεν ἐπ' αὐτῶν. Ἐπὶ τῶν ἐνδείξεων λοιπὸν ἑκείνων θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ ἐπιστήσω ἐν τῷ παρόντι τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Θρακικοῦ Ἡμερολογίου.

Οἱ λαοί, οἵτινες ἐν τῇ ἀρχαιότητι κατεῖχον τὴν ἰλλυρικὴν χερσόνησον μετὰ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν κατοικοῦντων τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας ἀνῆκον, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν λεγομένων Ἰνδοευρωπαϊκῶν ἢ Ἀρίων φυλῶν. Ἡ πρώτη κοιτὶς αὐτῶν ἐτίθετο ἄλλοτε ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, σήμερον ὅμως οἱ πλεῖστοι τῶν δυαμένων νὰ ἐκφέρωσι γνώμας ἐπὶ τοιοῦτων ζητημάτων φρονοῦσιν, ὅτι ἐξ Εὐρώπης μεττηνάστευσαν εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Πέρσαι, οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ λοιποὶ Ἄριοι. Ἐάν ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἀληθής—καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι—τότε

μέγα μέρος τῶν κατοίκων τῆς Μ. Ἀσίας βεβαίως εἰς τὴν Θράκην πρῶτον κατῆλθον ἐκ τῶν βορειοτέρων χωρῶν καὶ ἐντεῦθεν Εὐρώπης διεπεραιώθη εἰς τὴν ἀπέναντι ἡπειρον. Πότε συνέβη τοῦτο καὶ ἐκ τίνος ἀκριβῶς αἰτίαι, εἶναι ἄγνωστον, ὅπως ἄγνωστον εἶναι καὶ ἂν οἱ τῶν ἱστορικῶν χρόνων Θράκες ἐν αὐτῇ τῇ Θράκῃ ἀπεσπάρσθησαν ἀπὸ τῶν εἰς τὴν Ἀσίαν μεταβαινόντων ἢ κατόπιν ἐπῆλθον καὶ κατέλαβον τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν χώραν ἢ ἂν τέλος αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀναγκάσαντες ἐκείνους νὰ διαβῶσι τὸν Ἑλλήσποντον. Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ ταῦτα, βέβαιον εἶναι ὅτι μεταξὺ τῶν ἐν Θράκῃ μεινάντων καὶ τῶν ἀπελθόντων ὑπῆρχε στενὴ συγγένεια, τοῦτο δ' ἐγνώριζον καλῶς οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἢ ἐκ παραδόσεων ἢ ἐκ παραδόσεων ἢ καὶ τεκμαιρόμενοι ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν γλωσσῶν, ἡθῶν καὶ ἐθίμων. Οἱ ἀρχαῖοι ἐξαίρουσιν ἰδίως τὴν πρὸς τοὺς Φρυγας συγγένειαν τῶν Θράκων, μοῖρα δὲ τῶν Φρυγῶν ἦσαν οἱ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τῆς Μ. Ἀσίας κατοικοῦντες Τρῶες, οἱ δημιουργοὶ καὶ κάτοχοι τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν περὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος κέντρων πολιτισμοῦ. Τὰ παλαιότερα λείψανα τῆς πρωτεύουσας αὐτῶν ἀνέρχονται μέχρι τοῦ τρισχιλιοστοῦ πρὸ Χρ. ἔτους, ἔκτοτε δὲ πολλὰς μὲν καὶ ποικίλας περιπετείας ὑπέστη τὸ πολυύμνητον Ἴλιον, ἀπὸ τοῦ ἔτους ὅμως 1500 ἕως τοῦ ἔτους 1000 περίπου περίπου πρὸ Χρ. ἔστατο πάλιν πλούσιον καὶ ὑπερήφανον καὶ περιβάλλετο ὑπὸ τειχῶν, ὅποια οὐδεμία ἴσως σύγχρονος τῆς Ἑλλάδος πόλις εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ.

Οἱ Τρῶες ἐπολιτίσθησαν τόσοις προῖμας καὶ τόσοις αἰῶνας διήρκεσεν ὁ πολιτισμὸς των, τόσοις δ' εὐκολος ἦτο ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῆς Τροίας καὶ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς, ὥστε καὶ ἄνευ ἄλλου τεκμηρίου ὠφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ἐπιδρασίν τινα αὐτῶν ἐπὶ τῶν συγγενῶν λαῶν τῆς Θράκης. Εὐ-

τυχῶς ὅμως δὲν λείπουν καὶ ἀπτότεραι ἀποδείξεις· σώζεται σήμερον ἔτι ἐπὶ τῆς θρακικῆς ἀκτῆς ὁ λεγόμενος τύμβος τοῦ Πρωτεσιλάου, οὗ ὅμοιοι πολλοὶ εὐρίσκονται ἐν Τροίᾳ, ἐντὸς δ' αὐτοῦ ἔχουσιν ἀνακαλυφθῆ ἀγγεῖα κατ' οὐδὲν παραλλάσσοντα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων τρωικῶν. Τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον τεκμήριον, ὅτι ὁ αὐτὸς πολιτισμὸς ἦτο διαδεδομένος ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ὁ τρωικὸς πολιτισμὸς ἐπέδρασεν οὐσιωδῶς καὶ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, φαίνεται δ' ὅτι ὑπῆρχε ποτε συγκοινωνία μεταξὺ Τροίας καὶ Ἑλλάδος διὰ ξηρᾶς, διὰ τῆς Θράκης δηλαδὴ καὶ Μακεδονίας. Τοῦτο καὶ ἐνεκα ἄλλων λόγων ἦτο πιθανόν, πιθανώτερον ὅμως κατέστησεν αὐτὸ ἐσχάτως ἡ εὑρεσις παναρχαίων τινῶν ἀγγείων—τὰ ἀσήμαντα πῆλινα ἀγγεῖα εἶναι ἀσφαλέστατοι ὁδηγοὶ ἐν ταιαύταις μελέταις—παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, παρ' ἧς ὡς φαίνεται, ἦγεν ἡ ἐμπορικὴ ὁδός.

Ἐπὶ τῶν λαῶν, ὧν τὴν χώραν διέσχιζεν, ἐξήσκει βεβαίως καὶ αὕτη ἡ ὁδὸς ἐκπολιτευτικὴν ἐπίδρασιν· διὰ τὴν Θράκην ὅμως πολὺ σπουδαιότεραι ἦσαν ἄλλαι ἄγουσαι ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν. Εἶπομεν ὅτι κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τῆς δευτέρας πρὸ Χρ. χιλιετηρίδος τὸ Ἴλιον ἦτο πόλις ὀχυρὰ καὶ πλουσία· δὲν ἦτο ὅμως τότε ἡ μόνη περὶ τὸ Αἰγαῖον ἀνθηρὰ πόλις· διότι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἤκμαζεν ὁ λεγόμενος Μυκηναῖος πολιτισμὸς, οὗ ἐκ τῶν κυριωτάτων κέντρων ἦσαν αἱ Μυκῆναι· ἀλλὰ καὶ ἄλλαι παράλλαι πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος μέχρι Θεσσαλίας καὶ αἱ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Μικρᾶς Ἀσίας νῆσοι—πρὸ πασῶν ἡ Κρήτη—καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους μετεῖχον τοῦ θαυμασίου τούτου πολιτισμοῦ, τοῦ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις αἰνιγματώδους ἔτι. Αἱ κατὰ θάλασσαν σχέσεις τῶν

μυκηναϊκῶν λαῶν ἐξετείνοντο ἀφ' ἐνὸς μέχρι τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀφ' ἑτέρου μέχρι τῆς Σικελίας καὶ αὐτῆς τῆς Ἰσπανίας· διὰ ξηρᾶς δὲ ὑπῆρχεν ἐπικοινωνία μετὰ τῆς Θράκης καί, δι' αὐτῆς καὶ τῆς λοιπῆς Ἰλλυρικῆς χερσονήσου, μετὰ τῶν περὶ τὸν Δούναβιν χωρῶν ἀπὸ τῆς Μολδαβίας καὶ τῆς Τρασυλθανίας μέχρι τῆς Ἑλβετίας. Ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Τρασυλθανίᾳ ἀνεκαλύφθησαν ἀγγεῖα μυκηναϊκοῦ ρυθμοῦ. Ξίφη δὲ τινα χαλκᾶ τῆς Οὐγγαρίας καὶ Ἑλβετίας εἶναι τόσον ὅμοια πρὸς πολλὰ ἑλληνικά, ὥστε ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει ὅτι ἢ οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν ἐκείνων ἀπεμιμήθησαν ἑλληνικά πρόσωπα ἢ οἱ Ἕλληνες πρότυπα εὐρωπαϊκά, πιθανῶς οὐγγρικά. Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσι τεκμηριοῦται ἡ ἐπικοινωνία. Ὅτι δὲ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ τῶν λαῶν τῆς Ἰλλυρικῆς χερσονήσου διενηργεῖτο τὸ μεταξὺ Αἰγαίου καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης ἐμπόριον, μαρτυροῦσι σαφέστατα πλὴν τῶν ἐν Θράκῃ εὑρεθέντων μυκηναϊκῶν ἀγγείων καὶ ἀνασκαφαὶ σπουδαῖαι γενόμεναι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν Βοσνίᾳ.

Οὕτω λοιπὸν ἡ Θράκη ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της ὑφίστατο ποικίλας ἐπιδράσεις ἐκ μέρους λαῶν ἤδη λίαν ἀνεπτυγμένων· εἰς τὰ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον παράλια αὐτῆς ἀπαντῶσιν ἵχνη τοῦ ἀρχαιστάτου τρωικοῦ πολιτισμοῦ, βραδύτερον δὲ διέτρεχον τὴν χώραν ὅλην ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς καὶ ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν ρεύματα ἰσχυρὰ πολιτισμοῦ, τὰ ρεύματα, ἅτινα συνέδεον τὴν Τροίαν μετὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ ξηρᾶς καὶ τὰς ἀκτὰς καὶ νήσους τοῦ Αἰγαίου μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Δουνάβεως. Αἱ ἐπιδράσεις δ' αὗται ἀρξάμεναι ἀπὸ τῆς τρίτης πρὸ Χρ. χιλιετηρίδος ἐξηκολούθησαν ἐπὶ αἰῶνας πολλούς, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους καὶ ἀποικίαι ἑλληνικαὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ χώρᾳ. Ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους

ζῶν ἐν αὐτῇ καὶ ὁ ἀγριώτατος τῶν λαῶν δυσκόλως ἡδύνατο ν' ἀντισταθῇ καὶ ν' ἀποκρούσῃ ἐντελῶς τὸν ξένον πολιτισμόν, ὃν αὐτὸς ἐξυπηρέτει δεχόμενος καὶ μεταδιβάζων τὰ προέ-
 όντα αὐτοῦ ἀπὸ τῶν παραλίῳν πρὸς τὰς πέραν τοῦ Δουνά-
 θεως χώρας καὶ τὰνάπαλιν. Περὶ τῶν τότε Θρακῶν ὅμως
 δὲν γνωρίζομεν ὅτι ἦσαν ἄγριοι, τοῦλάχιστον δὲν θυμάμεθα νὰ
 παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπελείποντο πολὺ τῶν συγχρόνων των κα-
 τοίκων τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Βοσνίας, ἐν αἷς πλεῖστα ἦδη
 προϊστορικὰ ἀντικείμενα ἀνεκαλύφθησαν. Ἡ φυλετικὴ δὲ συγ-
 γένεια τῶν Θρακῶν πρὸς τοὺς λαοὺς, μεθ' ὧν συνηλάσσοντο,
 καὶ ἡ ὁμοιότης τῶν γλωσσῶν καὶ ἡθῶν συνετέλει βεβαίως
 πολὺ εἰς εὐκολωτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν ἐπιμειζίαν καὶ ἀμοι-
 βαίαν ἐπίδρασιν.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐξαίρουμένων τῶν ὀλίγων τρωικῶν καὶ
 μινωαϊκῶν ἀγγείων οὐδεμία ἄλλη ἀνακάλυψις ἐγένετο μέχρι
 τοῦδε ἐν Θράκῃ ἐνιχύουσα τὰς ὑποθέσεις ταύτας· τοῦλά-
 χιστον οὐδεμία, νομίζω, ἐγένετο γνωστὴ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν
 ἀποδεικνύει ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ ἡμῶν εἶναι ἐσφαλμένοι· ἀπο-
 δεικνύει μόνον ἢ ὅτι τὰ τυχὸν ἀνακαλυφθέντα διεσκορπίστη-
 σαν καὶ ἀπωλέσθησαν ἢ ὅτι ἡ χώρα δὲν ἐξηρευνήθη ἀκόμη
 ἐπαρκῶς· οἱ ἀρχαιολόγοι καὶ φιλόρχαιοι, οἳ τε ἐν τῷ τόπῳ
 διαμένοντες καὶ ἐξῶθεν χάριν περιηγήσεως ἐρχόμενοι, ἀνα-
 ζητοῦσι πρὸ πάντων τὰ μνημεῖα τῆς κλασικῆς ἀρχαιότη-
 τος, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, ἐπιγραφὰς καὶ νομίσματα, διότι
 καὶ γνωστότερα εἶναι ταῦτα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εὐπροσω-
 πότερα. Τὰ προϊστορικὰ λείψανα, ἃν ποτε ἔλθωσιν εἰς φῶς,
 παρορῶνται, διότι συνήθως εἶναι λίαν ἀσήμαντα, λίθινα δη-
 λαδὴ ἐργαλεῖα, πήλινα χονδροειδῆ ἀγγεῖα ἢ ἄμορφα εἰδώ-
 λια, μετάλλινα ἀντικείμενα δυσδιάγνωστα ἕνεκα τῆς κατι-
 ὤσεως καὶ παρόμοια· καὶ ὅμως πολλάκις εἶναι δυνατόν νὰ

ἔχουσι ταῦτα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου ἀσυγκρίτως μεγαλειτέραν ἀξίαν ἢ τὰ συνήθη ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ἄλλ' ἂν στραφῶσι ποτε καὶ πρὸς αὐτὰ ἡ στοργὴ καὶ ἡ προσοχὴ τῶν λογίων, δὲν γνωρίζομεν ὅποιας ἐκπλήξεις δύνανται νὰ παράσχωσιν ἡμῖν μέλλουσαι ἀνακαλύψεις· ὁ πολιτισμὸς ἐν Εὐρώπῃ δὲν εἶναι τόσον νέος, ὅσον πρό τινας ἔτι ἐπιστεύετο, ἀπεδείχθη δὲ περὶ τῶν λαῶν αὐτῆς, ὅτι δέκα καὶ πλέον αἰῶνας πρὸ Χρυστοῦ εἶχον προοδεύσει τόσον ἐν ταῖς τέχναις, ὥστε τὰ ἔργα των ἔχουσιν ἀποδοθῆ ὑπὸ πολλῶν ἀρχαιολόγων εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Μεσογείου. Ἡ ἐξέλιξις ὅμως καὶ ἀνάπτυξις τοῦ πολιτισμοῦ δὲν τελεῖται πάντοτε ἡρεμὸς καὶ ἀδιάκοπος, τοῦτο δ' ἴσως συνέβη καὶ ἐν Θράκῃ· δυνατόν νὰ ἐπῆλθῃ ποτε ἐν αὐτῇ μεγάλη τις πολιτικὴ κατὰστροφὴ καὶ νὰ μετεκινήθησαν οἱ λαοί, ὃ δὲ πολιτισμὸς νὰ ὑπέστη μείωσιν· ἴσως ἐξηγεῖται οὕτω καὶ ἡ διαφορὰ τῶν φιλομούσων μυθικῶν Θρακῶν, τῶν περὶ τὴν Πιερίαν οἰκούντων, ἀπὸ τῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους βαρβάρων ἱστορικῶν Θρακῶν. Καί εἰς Ἑλλάδα τὴν λαμπρὴν τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ διεδέχθη μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον βαρβαρότης οὐχὶ μικροτέρα ἴσως τῆς Θρακικῆς.

Ἀλλὰ τούτων τῶν ζητημάτων ἡ λύσις ἀφίνεται εἰς τὸ μέλλον· ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνάγκη εἶναι νὰ φροντίσωμεν, ὅπως μὴ ἐξηφανίζωνται τὰ ὑπάρχοντα ἢ ἀνακαλυφθησόμενα μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Θρακῶν. Οἱ λόγιοι καὶ ἰδίως οἱ διδάσκαλοι, ὅστινες πολλαχοῦ λίαν ἀξιεπαίνως περισυλλέγουσιν εἰς τὰ σχολεῖα ὅσα εὗρωσιν ἀρχαῖα ἀγάλματα καὶ ἐπιγραφάς, καλὸν εἶναι νὰ προσέχωσι καὶ εἰ τὰ πενιχρότατα τὴν ὄψιν λείψανα, τὰ ὅποια δύνανται ν' ἀπαντήσωσι· δὲν πρέπει νὰ περιφρονῇται οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἐξ οἰασδῆποτε

ύψος — συμπίπτει η μελέτη — και αν
ήναι καθευδασκίνα, αλλα να φυ-
λάττειται καλως μετα κληρας οροσφ.
Inyένης οπριγώσους διηδόνος τον
δρόσον της ευρέους, το βάδες γ θα
αίττα οράγματα, μεδ'ιν διχον ευ-
ρέδη. δοάμης δε ορόνδαι ορι, δι-
ρδ ορέδγ να οργραίνδαι συνδό-
μης το χήμα γ η καθευδεν η α.
δε, θα δε υπερλοατα ενος δαίβου
να μη αναμηνύνδαι μεδ' αλλιν.
δύδω και της ορε της βαρίδα ο-
ρεγης δ' αδαίωσεν μέρες και γ
της εορτήμην, της ανιζερούσαν
της βίος γ της οργιου της βα-
ρειχημένν γενεν, χρήσται δα
φανην.

Χρ. Τσούδας

απόσπασμα ει της ερασιμης
εορτήμης της 1897